

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
284-12

meddelad i Stockholm den 18 mars 2013

KLAGANDE

AA

Ombud: Förbundsjurist Kerstin Burman
LO-TCO Rättsskydd AB
Box 1155
111 81 Stockholm

MOTPART

Försäkringskassan
103 51 Stockholm

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Göteborgs dom den 25 november 2011 i mål nr 4360-11

SAKEN

Graviditetspenning

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver underinstansernas avgöranden och förklarar att AA har rätt till halv graviditetspenning för tiden den 27 februari – den 14 april 2011.

Dok.Id 131245

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00

E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

YRKANDEN M.M.

AA yrkar att hon beviljas hel graviditetspenning för tiden den 27 februari – den 14 april 2011. Hon anför bl.a. följande. Det var omöjligt för henne att utföra arbetet som frisör under slutet av graviditeten. Detta berodde på att hon till största delen stod och arbetade och att arbetsställningarna var obekväma och ensidiga. Hon hade dessutom besvär i form av bl.a. foglossning, ryggvärk och domningar i benen. Förekomsten av tunga lyft har fått en allt för stor betydelse vid bedömningen och synes i många fall vara ensamt avgörande för om graviditetspenning ska utgå. Detta kan inte anses ha varit lagstiftarens intention. Vid bedömningen av om rätt till graviditetspenning föreligger ska hänsyn tas till såväl arbetets art som den enskilda kvinnans förmåga att klara av arbetet. Inspektionen för socialförsäkringen har i en rapport från 2011 Graviditetspenning och sjukpenning vid graviditet konstaterat att det vid tillämpning av reglerna om graviditetspenning läggs mycket stor vikt vid hur tunga lyft kvinnan har i sitt arbete. Mindre vikt läggs vid de andra belastande faktorerna som nämns i förarbetena, t.ex. om arbetet till stor del utförs stående eller om det innebär påfrestande ensidiga rörelser.

Försäkringskassan bestrider bifall till överklagandet och anför bl.a. följande. Graviditetspenning bör kunna beviljas när kvinnans arbete innebär fysiska ansträngningar utöver det vanliga, även om arbetsuppgifterna inte innefattar tunga lyft. Hänsyn ska bl.a. tas till om kvinnan står och går större delen av arbetsdagen och det dessutom förekommer andra fysiskt ansträngande arbetsmoment, t.ex. ensidiga belastningar, monotona arbetsuppgifter eller svårare rörelser. Regelbundet återkommande rörelser som utförs i lutande, vriden eller ensidig kroppsställning i kombination med fysisk belastning kan också vara relevanta faktorer att ta hänsyn till. Det kan t.ex. handla om arbetsuppgifter som utförs i trånga utrymmen eller att kvinnan arbetar i ett yrke där arbetsuppgifterna innebär statiska eller tunga belastningar för armar, ben och rygg. De av AA beskrivna arbetsuppgifterna och de förhållanden som hon beskrivit som fysiskt ansträngande innefattar dock inte, varken för sig eller tillsammans, så tunga eller fysiskt

påfrestande moment att hennes förmåga att utföra arbetet på grund av graviditeten bedöms ha varit nedsatt med minst en fjärdedel.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Den rättsliga regleringen m.m.

En försäkrad som är gravid har enligt 10 kap. 2 § första stycket 1 socialförsäkringsbalken rätt till graviditetspenning om graviditeten sätter ned hennes förmåga att utföra sitt förvärvsarbete med minst en fjärdedel. Graviditetspenning lämnas enligt 10 kap. 4 § som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån.

Graviditetspenning, tidigare benämnd havandeskapspenning, infördes 1980. Av äldre förarbeten framgår att havandeskapspenning var avsedd att utgöra ett stöd för de grupper av kvinnor som har ett fysiskt krävande förvärvsarbete. Vid bedömningen huruvida en nedsättning av en kvinnas möjligheter att utföra sitt förvärvsarbete föreligger bör beaktas dels vilken typ av arbetsuppgifter som det är fråga om, dels den enskilda kvinnans förmåga att utföra dessa. För de fall där ledigheten inte är nödvändig för att skydda kvinnans hälsa under graviditeten bör inte havandeskapspenning utgå. Såvitt gäller arbetsuppgifternas art tas hänsyn till om de är sådana att det fysiskt sett medför svårigheter för en gravid kvinna att utföra dem. Från denna synpunkt bör det särskilt beaktas om det i arbetet förekommer tunga lyft, om arbetet till stor del utförs stående eller om det innebär påfrestande ensidiga rörelser. För att dessa faktorer ska beaktas bör även krävas att de återkommer tämligen regelbundet. Bedömningen av hur krävande arbetet är ska alltid ske med beaktande av den enskilda kvinnans möjligheter att klara arbetet (prop. 1978/79:168 s. 51 f.).

Rätten till havandeskapspenning förutsatte ursprungligen att arbetsförmågan var nedsatt med minst hälften. Möjligheten att beviljas ersättning har därefter ökat genom att den lägsta förmånsnivån sänkts till en fjärdedel (SFS 1990:157).

Högsta förvaltningsdomstolen uttalade i HFD 2011 ref. 25 att det vid prövningen av rätten till havandeskapspenning inte är tillräckligt att konstatera vilken yrkeskategori en kvinna tillhör utan att en bedömning ska göras av arbetsuppgifterna i varje enskilt fall.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Vid bedömningen av om en nedsättning av arbetsförmågan föreligger har man att beakta dels vilken typ av arbetsuppgifter som det är fråga om, dels den enskilda kvinnans förmåga att utföra dessa. Beträffande arbetsuppgifternas art förutsätts att de är sådana att de är fysiskt påfrestande för en gravid kvinna att utföra.

Arbetsförmågan ska prövas utifrån omständigheterna i det individuella fallet. Föreligger inga särskilda besvär som sätter ned kvinnans förmåga kan prövningen normalt grundas enbart på arbetsuppgifternas art. I den mån det finns särskilda besvär med anknytning till graviditeten avser prövningen vilken arbetsförmåga som kvarstår sedan hänsyn tagits till dessa besvär.

En tillämpning av reglerna som innebär att förekomsten av tunga lyft får en närmast avgörande betydelse för rätten till graviditetspenning låter sig inte förenas med tidigare angivna uttalanden i förarbetena. Även arbeten som inte innefattar lyft men som till stor del måste utföras stående eller som innebär återkommande påfrestande ensidiga rörelser eller som på annat sätt är fysiskt krävande kan ge rätt till graviditetspenning.

Att en gravid kvinna till stor del står och arbetar är således en sådan omständighet som särskilt ska beaktas. Till sin karaktär skiljer sig denna belastning från t.ex. tunga lyft som i många fall helt omöjliggör arbete. I stället är det fråga om belastning som många kvinnor kan klara av men som i längden kan bli krävande. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening kan det förhållandet att en gravid kvinna måste stå en hel arbetsdag i sig vara tillräckligt krävande för att hennes förmåga att utföra sitt förvärvsarbete ska anses vara nedsatt med i vart fall en fjärdedel.

Den av AA lämnade beskrivningen av sina arbetsförhållanden och sina särskilda besvär till följd av graviditeten har inte ifrågasatts av Försäkringskassan. Hennes beskrivning bör därför läggas till grund för bedömningen.

AA har bl.a. uppgett att hon drabbades av foglossning, ryggvärk och domningar i benen och att hennes ben och fötter svullnade redan efter några timmars arbete. Hon stod och arbetade och arbetsställningen var obekvämt och ensidig eftersom hon på grund av graviditeten var tvungen att stå mer böjd än annars.

Det har inte framkommit annat än att AA drabbades av sådana förhållandevis lindriga besvär som är vanligt förekommande i slutet av en graviditet. Besvären är dock av den karaktären att det kan vara särskilt ansträngande att tvingas stå och arbeta. Graviditeten får vid en sammantagen bedömning anses ha satt ned hennes förmåga att utföra sitt förvärvsarbete till hälften.

I avgörandet har deltagit justitieråden Mats Melin, Gustaf Sandström, Karin Almgren och Erik Nymansson.

Målet har föredragits av justitiesekreteraren Emma Holm.